

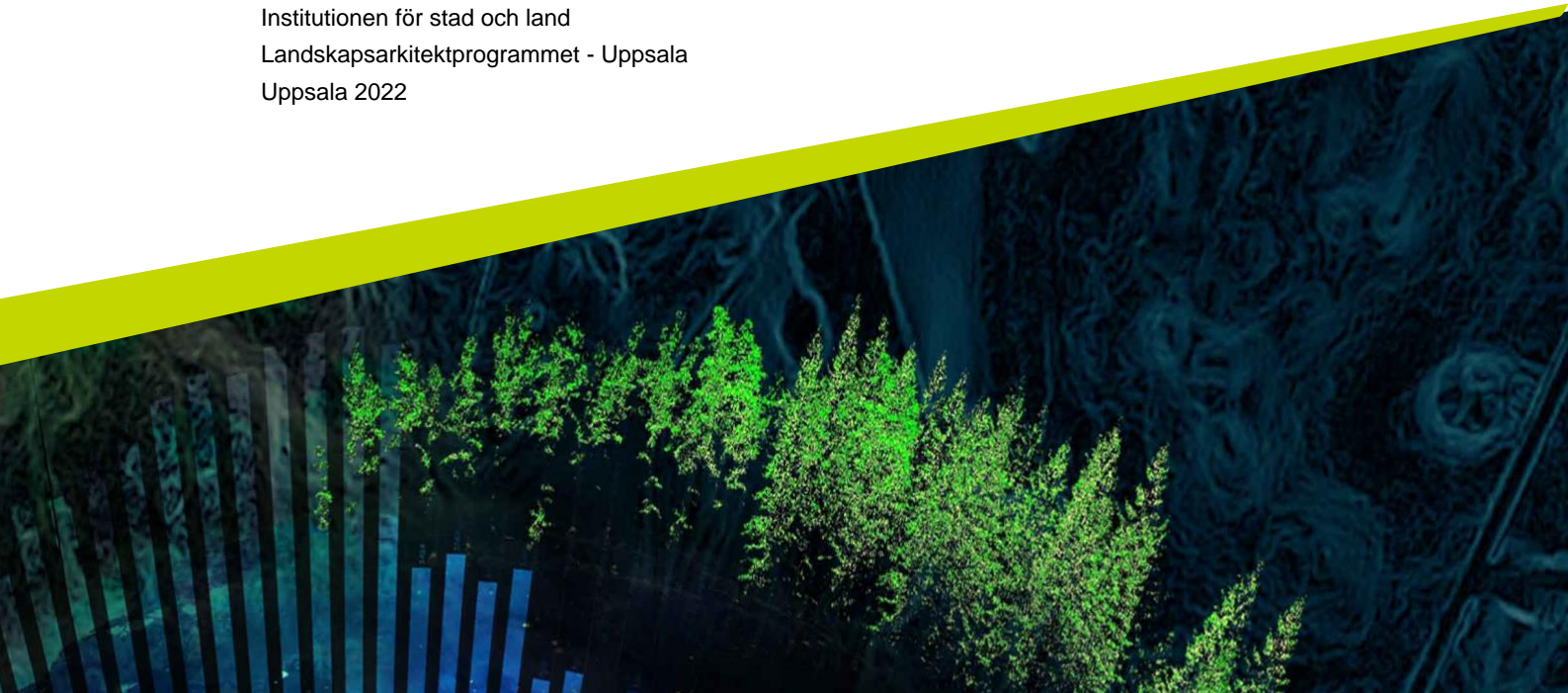

Värderingar som styr den fysiska planeringen i fjällmiljö

En jämförelse mellan Rödkullens planprogram och miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*

Vera Lundqvist & Olivia Persson

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2022

Värderingar som styr den fysiska planeringen i fjällmiljö. En jämförelse mellan Rödkullens planprogram och miljö kvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*

Values that influence landscape planning in the Swedish mountain area. A comparison between the planning of Rödkullen and the environmental quality objective Storslagen fjällmiljö

Vera Lundqvist & Olivia Persson

Handledare: Malin Eriksson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Examinator: Vera Vicenzotti, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0861

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala

Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2022

Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Storslagen fjällmiljö, fjällen, rennäring, turism, fysisk planering, värderingar

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Sammanfattning

De svenska fjällområdena med dess vidsträckta landskap och unika artsammansättning hotas av framtidens klimatförändringar, vilka väntas medföra en förlust av befintliga livsmiljöer. Fjällmiljön hotas även av ett ökat intresse för exploatering. *Storslagen fjällmiljö* är ett av Sveriges 16 miljökvalitetsmål och uppsatt i syfte att bevara fjällmiljöns ekosystem, natur- och kulturmiljöer, samt värden för friluftsliv. En viktig grundpelare i målet är bevarandet av rennäringen, vars betande renar har en viktig ekologisk funktion och stor inverkan på den biologiska mångfalden. Arbetet är en fallstudie som ämnar att jämföra de värderingar som är framstående inom planprogrammet för exploateringen av Rödkullen i Åre kommun och inom miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*. Syftet är att undersöka hur väl ett exploateringsprojekt bidrar till att uppnå ett miljökvalitetsmål. För att identifiera värderingarna används Ian Thompsons kategorier sociala, estetiska och ekologiska värderingar. Dessutom diskuteras hur ekonomiska intressen och begränsningar kan påverka värderingarna. Resultatet av denna studie indikerar att exploateringsprojektet kan komma att bidra till delar av miljömålet, framförallt vad gäller bevarandet av friluftsliv och landskapsbild. Stora delar av planprogrammet bidrar dock inte till uppfyllandet av målet, detta främst på grund av att rennäringen inom planområdet inte bevaras. Resultatet visar även att denna jämförelse kan bidra till att identifiera vilka prioriteringar inom ett visst exploateringsprojekt, samt hur dessa prioriteringar överensstämmer med prioriteringarna i ett visst miljömål.

Nyckelord: Storslagen fjällmiljö, fjällen, rennäring, turism, fysisk planering, värderingar

Abstract

The Swedish mountains with their wide open landscape and unique species composition is threatened by climate change, which is expected to cause a decrease of existing habitats. The Swedish mountains also suffer from a growing interest in exploitation. There are 16 environmental quality objectives, one of which is *Storslagen fjällmiljö*. The purpose of *Storslagen fjällmiljö* is to maintain ecosystems, nature- and cultural environments and the values for outdoor life in the mountain area. One important aspect of the objective is the maintaining of reindeer husbandry, since the grazing of the reindeers has an important ecological function and has a great impact on the biodiversity. The essay is a case study intending to compare the values present in the planning of the exploitation of Rödkullen in Åre municipality and in the environmental quality objective *Storslagen fjällmiljö*. The purpose is to examine how well an exploitation project contributes to achieving an objective To identify the values this essay use Ian Thompsons classification of social, aesthetic and environmental values. The essay also discuss an economic perspective in relation to the values. The result of this study indicate that the exploitation can help fulfill some of the environmental quality objective, mainly when it comes to maintaining outdoor life and the scenic qualities of the landscape. However a great deal of the objective will not be fulfilled by the planning of Rödkullen, mainly due to the fact that the reindeer husbandry in the exploitation area is not going to be preserved. The result also suggest that this comparison can contribute to the identification of priorities within a planning project and show how the priorities comply with the priorities held in an environmental quality objective.

Key words: Storslagen fjällmiljö, Swedish mountains, reindeer husbandry, tourism, landscape planning, values

Innehållsförteckning

1.	Inledning	7
2.	Syfte och Frågeställning	9
3.	Metod och teori	10
3.1	Metod	10
3.2	Thompsons värderingskategorier	10
3.2.1	Värden och värderingar	12
3.2.2	Sociala värderingar	12
3.2.3	Estetiska värderingar	13
3.2.4	Ekologiska värderingar	13
3.3	Metodkritik	14
4.	Avgränsningar	16
5.	Bakgrund	17
5.1	Hotet mot fjällmiljön	17
5.2	Rennäring	17
5.3	Storlagen fjällmiljö	19
5.4	Kommunal planering & finansiering	19
5.4.1	Åre kommun	20
5.5	Rödkullen	20
5.5.1	Områdesbeskrivning	20
5.5.2	Exploateringsprojektet Rödkullen	21
6.	Resultat	22
6.1	Sociala värderingar	23
6.1.1	Sociala värderingar i Storlagen fjällmiljö	23
6.1.2	Sociala värderingar i Rödkullens planprogram	24
6.1.3	Jämförelse av sociala värderingar	26
6.2	Estetiska värderingar	27
6.2.1	Estetiska värderingar i Storlagen fjällmiljö	27
6.2.2	Estetiska värderingar i Rödkullens planprogram	27
6.2.3	Jämförelse av estetiska värderingar	28
6.3	Ekologiska värderingar	28
6.3.1	Ekologiska värderingar i Storlagen fjällmiljö	29

6.3.2	Ekologiska värderingar i Rödskullens planprogram.....	30
6.3.3	Jämförelse av ekologiska värderingar.....	31
7.	Diskussion.....	33
	Referenslista.....	37
	Tack	39

1. Inledning

Sveriges fjällområden, med sin unika naturmiljö, är idag relativt stabila ur ekologisk synpunkt men hotas av framtida klimatförändringar och ett ökat intresse för exploatering (Eide 2022). Den exploatering som sker i fjällområdena innefattar både större projekt, som vindkraftsutbyggnad och mineralbrytning, men exploateras även på grund av det ökande intresset för naturturism (ibid.). Exploateringsstrycket har lett till att fysisk planering i fjällområden ofta präglas av flera markanvändningskonflikter (Naturvårdsverket 2017). Viktiga aktörer i dessa konflikter är bland annat rennäring och turistnäring (ibid.).

Fortsatt renskötsel är av stor betydelse för bevarandet av fjällen som betespräglad landskap, samt de livsmiljöer landskapet utgör (Naturvårdsverket 2021a). Rennäringen behöver stora sammanhängande ytor men måste ställas mot behovet av exploatering från bland annat turistiska verksamheter (ibid.). Dessa intressekonflikter försvårar renskötseln i fjällområden och minskar därmed den positiva påverkan betet har på fjällens ekosystem (ibid.). Den ökade exploateringen har även lett till att antalet arter som rödlistas ökar i fjällområdena och riskerar framöver att försämra fjällens naturmiljöer och dess ekologiska funktion (ibid.).

År 1999 beslutade Sveriges riksdag om 16 miljö kvalitetsmål som ska vägleda arbetet för en hållbar utveckling (Naturvårdsverket 2020). Ett av miljö kvalitetsmålen, *Storslagen fjällmiljö*, handlar om att bevara den svenska fjällmiljön och definieras enligt Sveriges riksdag som följande:

“Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.” (Naturvårdsverket 2021a)

Enligt Naturvårdsverket (2019) är målet inte uppnått och kommer inte att kunna uppnås med befintliga styrmedel. Fjällmiljön är således i behov av en starkare fysisk planering för att kunna tillgodose olika markanvändningsintressen (ibid.). Det behövs starkare riktlinjer för hur fjällmiljön ska skyddas och skötas för att uppnå målet *Storslagen fjällmiljö*, bland annat krävs att planeringen sker med

exploateringens sammanlagda effekter i åtanke (ibid.). I målet *Storlagen fjällmiljö* finns åtta preciseringar ämnade att förtydliga målet. Dessa handlar främst om att bevara fjällmiljöns ekologiska värden, som viktiga ekosystemtjänster och naturmiljöer (Naturvårdsverket 2018a). De syftar också till att bevara fjällens sociala värden såsom möjligheter till friluftsliv och viktiga kulturmiljöer, samt att bevara landskapets estetiska värden genom att skydda den nuvarande landskapsbilden (ibid.). För att fjällkommuner ska kunna bidra till målet *Storlagen fjällmiljö* behöver dessa värden prioriteras i planeringen av nya exploateringsprojekt.

En av de fjällkommuner där exploateringstrycket är högt är Åre kommun, belägen i västra Mellansverige i Jämtlands län. Kommunens största inkomstkälla är besöksnäringen som lagt grunden till Åres ökande befolkning och stadiga tillväxt under de senaste 20 åren (Åre kommun 2021). I Åre pågår just nu arbetet med ett planprogram för området Rödkullen som syftar till att utreda mål och möjligheter i området samt ge förslag till framtida exploatering (ibid.). Den exploatering som föreslås är inriktad på turistiska bostäder samt utveckling av det befintliga skid- och liftsystemet (ibid.). Denna uppsats ämnar att jämföra värderingar och prioriteringar i miljömålet *Storlagen fjällmiljö* och Rödkullens planprogram.

2. Syfte och Frågeställning

Utgångspunkten i detta arbete är att Sveriges 16 miljö kvalitetsmål är den framtidsvision mot vilken exploateringsprojekt bör sträva. Med den utgångspunkten är syftet med arbetet att undersöka hur man genom en jämförelse mellan de värderingar som är styrande inom ett planeringsprojekt respektive ett miljömål kan synliggöra huruvida planeringsprojektet bidrar till att uppnå miljömålet.

Frågeställningar:

Vilka sociala, ekologiska och estetiska värderingar finns i planprogrammet för Rödskullen i Åre kommun samt i miljö kvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö*?

Hur överensstämmer eller skiljer sig dessa värderingar åt?

3. Metod och teori

Nedan beskrivs arbetets tillvägagångssätt och de värderingskategorier som ligger till grund för jämförelsen av Rödkullens planprogram och miljömålet *Storlagen fjällmiljö*.

3.1 Metod

Detta arbete är en studie som går ut på att analysera miljömålet *Storlagen fjällmiljö* i relation till planprogrammet för exploateringsprojektet Rödkullen i Åre kommun. Mer specifikt består analysen av att identifiera de övergripande värderingar som karakteriserar miljökvalitetsmålet respektive exploateringsprojektet. Därtill förs en diskussion kring hur dessa överensstämmer eller skiljer sig åt. För att kunna genomföra denna jämförelse krävs en kategorisering av de olika värderingarna. Till detta används Ian Thompsons (2000a, 2000b) värderingskategorier – sociala, estetiska och ekologiska värderingar – samt de mer konkreta och komplexa uttrycken av dessa som uppkommit i de olika diskurser han identifierat (Thompson 2000b). Thompsons värderingskategorier beskrivs vidare i kapitel 3.2. Utöver Thompsons kategorier lyfts även ett ekonomiskt perspektiv i relation till mål och planprogram.

3.2 Thompsons värderingskategorier

I *Sources of Values in the Environmental Design Professions: the Case of Landscape Architecture* (2000a) identifierar Ian Thompson tre värderingskategorier som särskilt framstående inom landskapsarkitektens praktik och teori. Dessa kategorier är sociala, estetiska och ekologiska värderingar (ibid.). Kategorierna grundar sig i analytiskt läsande av facklig litteratur och litteratur skriven av landskapsarkitekter samt i en diskursanalys av intervjuer med yrkesverksamma landskapsarkitekter (ibid.).

Thompson sammanställer de identifierade värderingskategorierna i ett tredelat ramverk som erbjuds som ett verktyg för att granska landskapsarkitekturprojekt utifrån dessa tre aspekter (Thompson 2000a). Fortsatt exemplifierar Thompson användningen av detta ramverk med att man kan titta på en specifik gestaltning och hävda att den har starka estetiska principer och samspelar med platsens ekologi men saknar social dimension. Vidare menar Thompson att de tre värderingskategorierna inte är jämförbara med varandra och att de inte kan placeras in i en hierarkisk ordning.

“The values to be found in each of the circles [inom varje värderingskategori] are values in their own right. A formal design by Le Nôtre does not cease to have value, simply because we now recognise such grandiose formality to be out of step with other social and ecological values.” (Thompson 2000a:213)

Detta innebär att en granskning med utgångspunkt i de tre värderingskategorierna inte säger något om platsens kvalitet eller ställning gentemot andra platser. I detta arbete används värderingskategorierna för att identifiera vilka sociala, estetiska och ekologiska värderingar som är framstående i miljö kvalitetsmålet *Storlagen fjällmiljö* samt vilka värderingar som är framstående i planprogrammet för exploateringsprojektet Rödkullen i Åre kommun. Även om värderingskategorierna inte är jämförbara i den mening att de inte går att rangordna kan kategorierna användas för att belysa skillnader och likheter i målet respektive exploateringsprojektets värderingar. En förutsättning för att göra en sådan jämförelse meningsfull och kunna visa på samstämmighet eller konflikt mellan och inom värderingarna är att hitta fungerande definitioner för de värderingar som framkommer i materialet.

Thompson (2000b) har genom en diskursanalys av intervjuer med 26 brittiska landskapsarkitekter som gjordes år 1996 och 1997 identifierat ett antal diskurser tillhörande de tre värderingskategorierna. Dessa sammanställs i artikeln *Aesthetic, Social and Ecological Values in Landscape Architecture: A Discourse Analysis, Ethics, Place & Environment* (ibid.). Diskurserna visar hur dessa värderingar tagit sig uttryck i olika hållningar där de tre värderingarna har varierande utrymme och utgångspunkt (ibid.), något som pekar på det mångtydiga innehåll som ryms inom dessa övergripande kategorier. Fortsatt menar Thompson att varje värderingskategori har en inre komplexitet och de olika diskurserna är exempel på detta då vissa av dem är kompatibla med varandra, medan andra står i konflikt med varandra. Diskurserna kan alltså ses som olika dimensioner av, eller sätt att förhålla sig till, sociala, estetiska och ekologiska värderingar och används i jämförelsen av Rödkullens planprogram och miljömålet *Storlagen fjällmiljö* som exempel på definitioner av de tre värderingskategorierna. Jämförelsen tar alltså inte enbart fasta på vilka av värderingskategorierna som varit framstående i mål respektive planprogram, utan tar även fasta på hur de olika värderingarna tagit sig i uttryck.

3.2.1 Värden och värderingar

Ian Thompson (1999) skriver att det engelska begreppet *value* har flera definitioner. Han påpekar att det i *Oxford English Dictionary* finns sex definitioner av substantivet *value* och benämner den sjätte definitionen som mest relevant för att förklara sina tre värdekategorier (ibid.). OED's definition lyder: "the relative status of a thing, or the estimate in which it is held, according to its real or supposed worth, usefulness, or importance" (Oxford English Dictionary se Thompson 1999:4). Enligt denna definition är begreppet *value*, på svenska *värde*, relativt och värdet av något blir därmed beroende av vem som värdesätter det, samt vilken aspekt av det som värdesätts. Vidare påpekar Thompson (1999) att begreppet *value* också kan definieras som en moralisk princip. Till denna definition passar det svenska ordet *värdering* bäst. Det här arbetet ämnar identifiera värderingar i ett planprogram och ett miljökvalitetsmål, vilket innebär att arbetet kommer identifiera vilka bakomliggande avsikter som ligger till grund för olika beslut. Identifieringen kan även ske genom att utläsa vilka värden som ämnas skapas eller bevaras, eftersom det kan indikera vilka värderingar som är bakomliggande. Exempelvis genererar en social värdering i regel ett socialt värde. Det finns likväl undantag där en viss värdering även kan skapa värden inom andra kategorier. Ett exempel är att en ekologisk värdering kan leda till ett socialt värde på en plats.

3.2.2 Sociala värderingar

Sociala värden kan skapas genom att planera landskapet utifrån dess tänkta användares behov (Thompson 2000b), vilka behov som bör tillgodoses beror därmed oundvikligen på vilka användarna är och vilka förutsättningar, intressen och mål dessa användare har. Därför innebär de sociala värderingarna generellt en strävan efter att den gestaltade miljön på något sätt ska förbättra människors livskvalitet (Thompson 2000b, 2000c). Underliggande de sociala värderingarna finns en utilitaristisk strävan efter att åstadkomma största möjliga nytta för största möjliga antal (Thompson 2000b). Detta kan exempelvis handla om att gestalta i syfte att påverka människors fysiska och psykiska välmående till det bättre, vilket uppkommer i en av Thompsons (2000b) diskurser *The discourse of Amenity*. Inom diskursen finns också en idé om att planering och gestaltning av platser ska syfta till att stärka människors känsla av identitet och gemenskap (ibid.). Det sätt att förhålla sig till sociala värderingar som framkommer i *The discourse of Amenity* kräver en förståelse för platsens tänkta användare (ibid.).

En del av landskapsarkitektens roll är att skapa allmänna ytor med höga sociala värden (Thompson 2000c). Enligt diskursen *Consultation & Participation* kan

förståelse för platsens tänkta användare och deras behov endast komma från samråd med dessa användare (Thompson 2000b). Inom denna diskurs menar man att för att gestalta och planera en plats med höga sociala värden måste platsens användare tillfrågas och på så vis delta i planeringsprocessen (ibid.).

3.2.3 Estetiska värderingar

En plats estetiska värde beror på i vilken utsträckning platsen inbringar en människa sinnlig eller känslomässig tillfredsställelse (Thompson 2000a). Thompson (2000b) menar att de estetiska värderingarna befinner sig på ett spektrum där orörd natur förespråkas i ena änden och manipulation av naturen i estetiskt syfte förespråkas i den andra. En av diskurserna, *The discourse of Conservation*, framhäver vikten av att bevara och skydda naturliga och kulturellt viktiga landskaps sammansättning och karaktär då dessa egenskaper sällan går att återskapa (ibid.). Inom *The discourse of Accommodation* värdesätts också landskapets inneboende estetiska egenskaper högt och ett högt estetiskt värde anses kunna uppnås när det mänskligt byggda anpassas till platsens naturliga egenskaper (ibid.). Denna diskurs handlar därmed om att mildra de potentiellt negativa konsekvenserna av mänskligt byggda element genom att integrera dem i landskapet och skapa en estetiskt tilltalande helhet (ibid.).

3.2.4 Ekologiska värderingar

Enligt Thompson (2000a) kan ekologiska värden skapas när funktion och estetik förenas med ekologisk hållbarhet. En aspekt av de ekologiska värderingarna, som förs fram i *The discourse of Harmonisation*, föreslår att mänskliga intressen bör förenas med den övriga naturens behov och att planering och gestaltning bör sträva efter att åstadkomma denna förening (Thompson 2000b). Med utgångspunkt i denna diskurs bör landskapet planeras i enlighet med dess ekosystem för att skapa en harmoni mellan mänskligt byggda och naturliga element (ibid.). En annan diskurs – *The discourse of Sustainability* – framhåller uppfattningen om att platser bör planeras för att vara ekologiskt hållbara och inte skada de ekosystem som människan är beroende av (ibid.). Gestaltningen ska inte endast bemöta platsens nuvarande användare, utan även kunna användas av framtida generationer (ibid.). Ett tredje förhållningssätt framförs i *The discourse of Health/Integrity* (ibid.). Inom denna diskurs poängteras ekosystemens egenvärde och vikten av att förhålla sig till detta i planering och gestaltning av landskap (ibid.). Detta synsätt närmar sig ett ekocentriskt perspektiv, vilket innebär ett synsätt som utgår från att naturen har ett egenvärde och att människan tillsammans med alla levande varelser är en del av naturen (Håkansson 2000). Resterande diskurser utgår från ett i huvudsak antropocentriskt synsätt, vilket innebär ett synsätt som har människan som

utgångspunkt i sitt betraktande av omvärlden (Nationalencyklopedin u.å.). Det innebär att ett antropocentriskt synsätt värderar naturen utifrån vilken funktion den fyller för människan.

3.3 Metodkritik

Ian Thompsons värderingskategorier grundar sig som tidigare nämnts delvis i en diskursanalys av intervjuer med yrkesaktiva landskapsarkitekter. Diskurser är i regel kontextberoende och föränderliga (Alvesson & Skoldberg 2011). Det finns därmed vissa brister med att använda dessa diskurser. De diskurser som uppkommer i Thompsons intervjuer grundar sig i enskilda landskapsarkitekters personliga erfarenheter och uppfattningar av sitt yrke, vilka kan ha influerats av personernas bakgrund, arbetsliv och politiska ställning, bland mycket annat. Thompson (2000b) poängterar att diskurserna är ett utsnitt av de åsikter som råder bland landskapsarkitekter: "Together, these [discourses] provide a snapshot of the profession and an answer to questions about the purposes of landscape architecture as seen by its practitioners." (Thompson 2000b:281-282). Som tidigare nämnts används diskurserna i detta arbete för att bredda definitionerna av de tre värdekategorierna för att på så sätt kunna använda dessa som ett verktyg för att utläsa värderingar i planprogrammet och miljömålet. Thompsons diskurser erbjuder därmed ingen absolut sanning om vad som kännetecknar de tre värderingskategorierna, utan ses som exempel på vilka åsikter som förekommer inom dem.

De intervjuer som ligger till grund för Thompsons diskursanalys gjordes år 1996 och 1997 med 26 brittiska landskapsarkitekter som jobbat inom offentlig sektor, frivilliga organisationer eller som privata konsulter (Thompson 2000a, 2000b). Teorins ålder, samt det faktum att de intervjuade alla var verksamma i Storbritannien, skulle kunna försvaga dess relevans, särskilt med tanke på att den behandlar värden och värderingar som i sig är kontextberoende och påverkade av sin samtid. Eftersom sociala, estetiska och ekologiska värden och värderingar går att identifiera i miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* anses Thompsons teorier i det här arbetet ändå ha tillräcklig relevans. Dessutom går det att identifiera dessa kategorier i andra miljökvalitetsmål, ett exempel är miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö*. I målets preciseringar står bland annat att städer, tätorter och landsbygd ska planeras med ett hållbart perspektiv på sociala frågor samt att den bebyggda miljön ska utgå från människors behov och samtidigt ge skönhetsupplevelser (Naturvårdsverket 2018b). Det står även att ny infrastruktur ska byggas med hänsyn till klimatpåverkan, natur- och kulturmiljöer, estetik, hälsa och säkerhet (ibid.). Formuleringarna i miljömålet indikerar att planeringen av

städer och landsbygd även idag berör sociala, estetiska och ekologiska värden och värderingar.

Det empiriska material som undersöks i detta arbete är Åre kommuns planprogram inför en potentiell exploatering av området Rödkullen, samt beskrivningen av miljömålet *Storslagen fjällmiljö* och dess tillhörande rapport. Respektive empiriskt material läses med dokumentens avsändare och dess avsikt i åtanke. Eftersom arbetet ämnar att identifiera värderingar som styr planering respektive målformulering, med utgångspunkt i Ian Thompsons teorier, är arbetet i grunden ett tolkningsarbete. Det resultat som arbetet presenterar är således ett av flera möjliga utfall.

Thompsons teorier tar inte upp något ekonomiskt perspektiv i relation till de tre värderingskategorierna. I detta arbete menar vi att det är relevant att diskutera hur ekonomin kan ha påverkat de beslut som tagits, framförallt i planeringen av Rödkullen, eftersom kommunal planering influeras av ekonomiska intressen och begränsningar. I denna uppsats diskuteras värderingarna därmed även i relation till regeringskansliets beskrivning av kommunal finansiering. Hur en kommun finansieras beskrivs i kapitel 5.4.

4. Avgränsningar

Arbetet är en studie av ett exploateringsprojekt i Åre kommun. Åre kommun valdes ut för att kommunen ligger i södra fjällen, vilken är den del av den Svenska fjällkedjan där problemen orsakade av markslitage, klimatförändringar och exploatering är som störst (Naturvårdsverket 2021a). Med anledning av Åre kommuns ställning som en av de största turistiska fjällkommunerna kan resultatet dock visa på trovärdiga tendenser i hur kommunal planering förhåller sig till relevanta miljömål, som i den här undersökningen är *Storslagen fjällmiljö*.

Arbetet tar endast upp ett av de 16 miljö kvalitetsmålen, *Storslagen fjällmiljö*, eftersom det miljömålet anses ha högst relevans kopplat till det exploateringsprojekt som undersöks. Kommunal planering bör förhålla sig till flera miljömål vid exploateringsprojekt, andra relevanta miljömål i det här fallet skulle bland annat kunna vara *God bebyggd miljö*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar* och *Ett rikt växt- och djurliv*. Det är möjligt att exploateringsprojektet bidrar till något av dessa andra miljömål, denna aspekt utvärderas dock inte i denna undersökning.

Arbetet tar inte upp ett politiskt perspektiv, trots att det politiska styret sannolikt kan påverka vilka värderingar som är styrande inom exploateringsprojektet. Arbetet ämnar att identifiera vilka sociala, estetiska och ekologiska värderingar som styr exploateringsprojektet, oberoende av vilka politiska partier som är sittande.

5. Bakgrund

Följande stycken redogör för de aspekter resultatet grundar sig i.

5.1 Hotet mot fjällmiljön

Det största hotet mot den svenska fjällen är idag ett varmare klimat som medför smältande glaciärer (Naturvårdsverket 2019). En förutsättning för att kunna uppnå målet *Storlagen fjällmiljö* är att utsläppen av växthusgaser minskar och att klimatuppvärmningen inte överstiger 1.5 grader Celsius (ibid.). Förutsatt att den globala uppvärmningen inte minskar kommer majoriteten av den biologiska mångfalden och de ekosystemtjänster som finns i den svenska fjällen att försvinna (ibid.). En utveckling mot mildare och kortare vintrar medför ökad risk för slitage och skador på vegetation, särskilt i exploaterade områden (Sametinget 2016). Detta innebär således att de åtgärder som idag finns föreslagna kring svenska fjällmiljöer är beroende av minskade utsläpp av växthusgaser (Naturvårdsverket 2019).

Fjällandskapet har länge påverkats av olika typer av markanvändning, exempelvis av rennäring (Bjärstig et al. 2018). Utöver hotet från ett varmare klimat är fjällandskapet känsligt för förändrad markanvändning eftersom det kan medföra förlust av biologisk mångfald, förändring av trädgränsens läge och igenväxning (ibid.). Samtliga av dessa hot ger direkt påverkan på hur fjällandskapet uppfattas och kan användas (ibid.). Den förändrade markanvändningen kan även leda till konsekvenser för landskapets sammansättning, som fragmentering av naturmiljöer, vilket direkt påverkar befintliga ekosystem och de ekosystemtjänster de medför (ibid.). Sametinget (2016) anger att skador på mark och vegetation främst beror på storskalig turism, barmarkskörning och exploatering av olika verksamheter. Andra hot är bristfällig kunskap om fjällens natur- och kulturvärden (ibid.).

5.2 Rennäring

Renar betar fritt över stora arealer och är beroende av olika typer av habitat under olika årstider (Kivinen et al 2011). Både fjällbetesmarker och skogsbetesmarker är betydande för rennäringen (Naturvårdsverket 2019). Under våren och försommaren

är renbetet beroende av solexponerade och tidigt framsmältande områden i fjällen och under högsommaren betar renarna på kalfjället (ibid.). Från sensommar till höst är fjällskog och myrmark de viktigaste betesmarkerna (ibid.). Betet består under sommarhalvåret främst av gräs och örtväxter, men även av skott från buskar och träd (ibid.). Under vintern betar renarna lav och bärris i skogsområden över hela norra Sverige (ibid.). Andra viktiga områden för rennäringen är bland annat kalvningsland och flyttleder samt höglänta områden där renarna kan undvika myggen (ibid.).

Flera forskare menar att kalfjället är ett betespräglat landskap och att renbetet bidragit till att fjällekosystemet utvecklats mot gräsmark snarare än skogsmark (Naturvårdsverket 2019). Renen, som är det viktigaste betande däggdjuret under sommarhalvåret, ses därför som något utav en nyckelart i fjällekosystemet (ibid.). Resultaten från en forskningsstudie som gjordes för att utreda renbetets påverkan på fjällområdets vegetation indikerar även att betet bidrar till att hålla nere trädgränsen och motverkar igenväxning av kalfjället (Olofsson et al. 2015). Denna effekt av renbetet är dock endast av betydelse vid ett relativt högt betetryck, det är således viktigt att fjällområden inte är underbetade om avsikten är att motverka en stigande trädgräns (ibid.). Det betespräglade landskapet utgör livsmiljöer för många arter och eftersom renbetet är en förutsättning för bibehållandet av detta betespräglade landskap har det en positiv inverkan på den biologiska mångfalden i fjällen (Naturvårdsverket 2021a).

Generellt sett är betesmarkerna i den Svenska fjällmiljön inte bristfälliga, det är istället vinterbetet som begränsar renantalet (Naturvårdsverket 2019). Under vintern är renarna beroende av lavar för sitt bete, tillgången på lavar i skogsområdena är därmed avgörande för fortsatt rennäring (Kivinen et al 2011). Många lavar är knutna till stora, gamla träd (Thor 2022), vilket gör gammal skog viktig för renbetet. Utbredningen av gammal skog, och således utbredningen av lavar, har minskat i Sverige under de senaste 100 åren i takt med det moderna skogsbrukets utveckling (Kivinen et al 2011). Forskning visar att renarna föredrar gammal skog för sitt bete och undviker yngre skog, kalhyggen och infrastruktur (Kumpula et al 2007). Detta gör att fragmenteringen av gammal skog som orsakats av skogsbruk eller exploatering utgör ett hinder för renarna när de ska ta sig till bra skogsbetesland (Kivinen et al 2011).

Eftersom renbetet i fjällen är beroende av flera olika betesland och områden kan lokal exploatering av fjällmiljön orsaka svåra konsekvenser för rennäringen, trots att fjällbetesmarkerna i stort inte är bristande (Naturvårdsverket 2019). Lokal exploatering kan åsamka skada på betesland eller skapa barriärer i landskapet som förhindrar förflyttning av renar (ibid.). Exploatering som leder till ökad turism

orsakar vanligtvis också ökad störning i form av buller från terrängkörningsfordon, vilket stör renarnas betesro (ibid.).

5.3 Storslagen fjällmiljö

Sveriges miljö kvalitetsmål är framtagna av riksdagen som riktlinjer för Sveriges miljöarbete och är tänkta att vägleda samhället mot en hållbar utveckling (Naturvårdsverket 2020). Miljömålets officiella hemsida sverigemiljomal.se drivs av Naturvårdsverket, en statlig myndighet vars uppgift är att driva och samordna Sveriges miljöarbete (Naturvårdsverket uå a). Målen utgör den miljömässiga dimensionen av FN:s Agenda 2030 och innefattar 16 miljö kvalitetsmål som tillsammans ska bidra till att uppnå det allomfattande generationsmålet som syftar till att lösa samhällets stora miljöproblem till dess att det lämnas över till nästkommande generation (Naturvårdsverket 2020). Ett av de 16 miljö kvalitetsmålen är *Storslagen fjällmiljö*. Till målet *Storslagen fjällmiljö* hör åtta preciseringar som fastställts av regeringen och är menade att förtydliga målets innebörd (Naturvårdsverket 2018a). Dessa är: *Fjällens miljö tillstånd, Ekosystemtjänster, Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation, Hotade arter och återställda livsmiljöer, Främmande arter och genotyper, Genetiskt modifierade organismer, Bevarade natur- och kulturmiljö värden och Friluftsliv och buller* (ibid. 2018a). Idag betraktas målet som ej uppfyllt och ej på väg att uppfyllas (Naturvårdsverket 2021a). Endast ett av Sveriges 16 miljö kvalitetsmål anges vara nära att nås, detta är *Säker strålmiljö* (Naturvårdsverket 2021b).

5.4 Kommunal planering & finansiering

Varje kommun har planmonopol över sin fysiska planering och har därför ansvaret för att lägga grunden för en social, ekologisk och ekonomiskt hållbar planering (Bjärstig et al. 2018). Planmonopol innebär att kommunerna själva bestämmer hur de väljer att planera för hur mark ska användas och bebyggas inom kommunen (Boverket 2020a). Den fysiska planeringen återspeglar majoritetens politiska åsikt kring hur vatten, mark och bebyggelse ska användas, bevaras och utvecklas (Bjärstig et al. 2018).

Kommuner finansieras av inkomstskatter, avgifter och finansiella intäkter samt statliga bidrag (Regeringskansliet 2021). Två tredjedelar av kommunens intäkter utgörs av inkomstskatterna (ibid.). Detta innebär att en kommuns intäkter till stor del beror av antalet invånare som betalar skatt i kommunen. En tredjedel av kommunernas intäkter består av avgifter, finansiella intäkter och statliga bidrag

(ibid.). Avgifter och finansiella intäkter innebär att kommunerna kan ta ut avgifter på sin service eller på sina tjänster, såsom barnomsorg eller renhållning (ibid.). Statliga bidrag är de pengar som regeringen ger kommunerna (ibid.). Bidragen är riktade eller generella där den förstnämnda innebär bidrag som är tillfälliga och avsedda för ett specifikt ändamål medan den senare är permanent och hur det ska användas bestäms av kommunerna själva (ibid.).

5.4.1 Åre kommun

Åre kommun har haft en befolkningstillväxt de senaste 20 åren (Åre kommun 2021). Besöksnäringen är Åres största näring och är således orsaken till kommunens ökande antal invånare (ibid.). Rödkullen anges av kommunen som en potentiell plats för utbyggnad av besöksnäringen och kommunen anser att det finns bra förutsättningar på platsen för att skapa en attraktiv centrummiljö där service och skidmiljö kan mötas (ibid.). Majoriteten av kommunens planering berör turistiska satsningar i form av bebyggelse av bostäder och infrastruktur (Åre kommun 2017). Ett av de största hoten mot kommunen är den globala uppvärmningen eftersom den leder till betydande konsekvenser för den säsongsbundna vintersportturismen (ibid.). Över tid tror kommunen även att besöksnäringen riskerar att minska eftersom klimatförändringarna kommer att påverka den globala ekonomin och ge följd effekter på människors möjlighet att lägga pengar på turism (ibid.).

5.5 Rödkullen

Åre kommun har pekat ut Rödkullen som ett potentiellt område för utveckling av kommunens turistiska verksamhet. Kommunen har tagit fram ett planprogram som utreder förutsättningar för en exploatering av området Rödkullen (Åre kommun 2017). Planprogrammet grundar sig i de övergripande planeringsstrategier som tagits fram i Åre kommuns översiktsplan (ibid.). Strategierna utgår från kommunens största framtidsutmaningar och är menade att bidra till planeringen av en attraktiv och långsiktigt hållbar samhällsstruktur (ibid.).

5.5.1 Områdesbeskrivning

Rödkullens programområde är beläget i en sluttning på Åreskutans sydvästra sida, väster om Åre by, och omfattar cirka 250 hektar mark (Åre kommun 2021). Ullådalen friluftsområde, med vandringsleder och skidspår, angränsar till programområdets norra och västra sida (ibid.). I söder angränsar området till ett skogsområde beläget norr om ett öppet jordbrukslandskap (ibid.). Ullådalsvägen löper genom området från E14 i söder till Ullådalen i norr (ibid.). Stora delar av

programområdets östra del utgörs av skidbackar och liftsystem, i programområdets södra del, i området Buustamon, finns bebyggelse i form av fritidshus (ibid.). Utöver detta är programområdet i stort sett oexploaterat (ibid.). Programområdet omfattas av riksintresse för bland annat friluftsliv och naturvård (ibid.).

5.5.2 Exploateringsprojektet Rödkullen

Huvuddragen i planprogrammet är att skapa en turistisk fjällby i området Rödkullen som idag hör till ett av Åres mest attraktiva områden för alpin skidåkning (Åre kommun 2021). I området planeras en centrumkärna med restauranger, service och turistiska bostäder (ibid.). Totalt planerar kommunen för 7200 nya bäddar och ett 20 000 m² stort verksamhetsområde med ski in/ski out-funktion (ibid.). I samband med att besöksnäringen växer ämnar kommunen utveckla det befintliga skidsystemet för att kunna hantera ett ökat antal människor (ibid.).

Planprogrammet delas upp i åtta olika etapper vilka alla bedöms mer eller mindre tåliga för exploatering utifrån olika perspektiv (Åre kommun 2021). Exempelvis har delar av det område som ska exploateras höga naturvärden (ibid.). En förutsättning för att exploateringsprojektet ska kunna genomföras är ytterligare utredningar av områdets naturvärden i kommande planeringsskeden (ibid.). De områden som anges som särskilt känsliga är bland annat bäckar, våtmarker och andra områden med skyddade arter, som orkidéområden (ibid.). Det finns inga biotopskydd i området däremot har det identifierats skogsområden med höga naturvärden (ibid.). De olika etapperna bedöms även vara olika känsliga för påverkan av landskapsbilden (ibid.). De områden som anses vara särskilt känsliga är de områden som ännu är oexploaterade (ibid.).

Rennäring i Rödkullens planprogram

Skogen i och omkring planområdet utgör viktiga vinterbetesmarker för Kall sameby (Åre kommun 2021). Cirka 3 kilometer norr om planområdet finns områden som innefattas av riksintresse för rennäring (ibid.). Den planerade exploateringen kommer att ta delar av dessa vinterbetesmarker i anspråk och tillgången på bete i området kommer således minska (ibid.). Dessutom sammanfaller högsäsongen för den turistiska verksamhet som planeras med vinterbetessäsongen vilket medför försämrad betesro för renarna (ibid.).

6. Resultat

I detta kapitel presenteras de sociala, estetiska och ekologiska värderingar som identifierats i miljömålet *Storslagen fjällmiljö* och i Rödkullens planprogram samt jämförelsen mellan dem.

Sveriges 16 nationella miljömål, inklusive målet *Storslagen fjällmiljö*, är framtagna av Sveriges riksdag i syfte att vägleda den svenska klimatpolitiken mot en ekologiskt hållbar utveckling (Naturvårdsverket 2020). Ekologiska värderingar kan därför sägas vara den grundläggande drivkraften bakom *Storslagen fjällmiljö*.

Den första meningen i riksdagens definition av *Storslagen fjällmiljö*: “Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden.” (Naturvårdsverket 2021a) indikerar att både ekologiska värderingar, i form av bevarande av biologisk mångfald och kulturvärden, samt sociala värderingar, i form av bevarande av kulturvärden, är grundläggande drivkrafter i målet. I miljömålets preciseringar står att fjällens karaktär av betespräglad, storslaget landskap med vidsträckt sammanhängande områden ska bibehållas (Naturvårdsverket 2018a) vilket tyder på en vilja att bevara fjällens landskapsbild och indikerar att även estetiska värderingar är närvarande i målet.

Planprogrammet är framtaget av Åre kommun i syfte att möta kommunens behov av en utvecklad turistanläggning eftersom kommunen har en hög och växande besöksnäring (Åre kommun 2021). Det övergripande syftet med exploateringsprojektet Rödkullen anges i planprogrammet som följande: “Planprogrammet syftar till att utveckla attraktiva boenden och en centrummiljö där service och skidsystem möts, med stor hänsyn till platsens naturmiljö och landskapsbild.” (Åre kommun 2021:7). Denna formulering indikerar att utvecklingen av boenden och skidsystem, i syfte att gynna kommunens turistnäring, står i fokus för exploateringen. Detta kan tolkas som att sociala värderingar styr projektet, då det handlar om att möta en viss användargrups – i detta fall turisternas – behov, samt för att det bidrar till utökade arbetsmöjligheter vilket gynnar Åres invånare. Syftet med exploateringen tar även fasta på att bevara platsens naturmiljö

och landskapsbild, vilket indikerar att planeringen även styrts av ekologiska och estetiska värderingar.

6.1 Sociala värderingar

Kommande stycken identifierar och jämför vilka sociala värderingar som är framträdande i miljömålet *Storslagen fjällmiljö* respektive Rödkullens planprogram samt på vilket sätt ekonomiska intressen ligger till grund för vissa av dessa värderingar.

6.1.1 Sociala värderingar i Storslagen fjällmiljö

En social värdering som identifierats i målet *Storslagen fjällmiljö* framgår i preciseringen *Friluftsliv och buller* och handlar om att bevara och värna om fjällens värden för friluftslivet (Naturvårdsverket 2018a). Att bevara möjligheter till friluftsliv i fjällen kan tolkas som en social värdering eftersom det bidrar till att skapa förutsättningar i miljön för fortsatt mänsklig användning. Fjällområden är viktiga för Sveriges friluftsliv, både för de som bor i fjälltrakterna men även för inhemska såväl som utländska turister (Naturvårdsverket 2019). Det finns en viss uppåtgående trend för fjällvandringsturismen, särskilt under sommaren (ibid.). Det finns också indikationer på att en majoritet av de turister som söker sig till fjällen gör det för att området uppfattas som “naturligt, vildmarksartat och oexploaterat” (Naturvårdsverket 2019:41). Bevarandet av fjällens friluftsliv och bevarandet av större områden med låg mänsklig påverkan kan därför ses som ett bemötande av människors behov, eller ett svar på en efterfrågan. Enligt Thompson (2000b) är en social värdering att planera en plats utefter dess tänkta användares behov. I det här fallet är friluftsliv utövare den grupp användare vars behov tillgodoses av bevarandet av fjällmiljön. På grund av fjällens ställning som turistmål bidrar friluftslivet också till arbetsmöjligheter och ekonomisk utveckling i flera fjällkommuner (ibid.). Detta gör att även de människor som arbetar inom näringar kopplade till naturturistiska verksamheter kan ses som användare av landskapet som får sina behov tillgodosedda genom bevarandet av fjällmiljöns friluftslivsmöjligheter.

Miljö kvalitetsmålet har för avsikt att bevara kulturmiljöer i fjälllandskapet samt att skapa förutsättningar för ett framtida bevarande av dessa miljöer, detta beskrivs i preciseringen *Bevarade natur- och kulturmiljövärden* (Naturvårdsverket 2018a). I vilket syfte fjällens kulturmiljöer ska bevaras fastställs inte i målets beskrivning. Enligt Boverket (2020b) kan kulturmiljöer bidra till att skapa en känsla av tillhörighet och identitet hos människor, identitet och tillhörighet kan därför tänkas skapas i fjällmiljön genom bevarandet av dess kulturmiljöer. I *The discourse of Amenity* anges att platser som framkallar en känsla av identitet eller gemenskap kan

bidra till en positiv påverkan på människors sinnelag (Thompson 2000b). Fjällens kulturmiljöer kan därmed anses ha ett socialt värde och målets avsikt att bevara dessa värden indikerar att sociala värderingar kan vara bakomliggande.

I preciseringen *Fjällens miljö tillstånd* fastställs att fjällens värden för rennäringen ska bevaras (Naturvårdsverket 2018a). I beskrivningen av miljömålet står det:

“Fortsatt renskötsel liksom annan djurhållning behövs för att bevara ett vidsträckt och betespräglat fjällandskap som erbjuder livsmiljöer för många arter.” (Naturvårdsverket 2021a). Formuleringen indikerar att rennäringen bör bevaras med anledning av att den bidrar till ett upprätthållande av landskapsbilden samt för att den bidrar till biologisk mångfald. Estetiska och ekologiska värderingar tolkas därmed som motiveringar till bevarandet.

Formuleringen indikerar dock inte att några sociala värderingar ligger till grund för bevarandet, trots att rennäringen kan bidra till sociala värden. Eftersom rennäringen har en given koppling till det samiska folkets kultur och tradition kan bevarandet av näringen stärka fjällmiljöns sociala värde. För det samiska samhället är renskötseln en mycket viktig näring, dels som inkomstkälla för renskötare men även för att den är starkt knuten till den samiska identiteten och utgör en tradition som sträcker sig långt tillbaka i tiden (Sametinget 2020). Renen utgör också till stora delar det samiska kulturarvet (Sametinget 2021). Att bevarandet av rennäringen är viktig för den samiska identiteten gör att preciseringen *Fjällens miljö tillstånd*, i enlighet med Thompsons *The discourse of Amenity*, också bevarar sociala värden i fjällen. Att skapa förutsättningar för fortsatt rennäring i fjällen kan också ses som ett sätt att tillgodose en viss grupp användares behov, i detta fall renskötare. Däremot kan sociala värderingar inte sägas ligga bakom bevarandet.

6.1.2 Sociala värderingar i Rödkullens planprogram

Den mest framträdande sociala värderingen i planprogrammet handlar om utvecklandet av Rödkullens värden för friluftsliv. I första hand ämnar exploateringen att utveckla liftsystemet i det alpina skidområdet samt att upprätta turistiska bostäder för att bemöta den ökande efterfrågan på skidåkning i Rödkullen (Åre kommun 2021). Planprogrammet ämnar även att stärka förbindelsen mellan Rödkulleområdet och de friluftslivsmöjligheter som erbjuds i de närliggande områdena Ullådalen och Mullfjället (ibid.). Kommunen ämnar alltså att skapa förutsättningar i Rödkulleområdet för ett samspel mellan den fysiska miljön och den mänskliga verksamheten på platsen. Detta antyder att sociala värderingar varit styrande då det innebär att landskapet planeras för att bemöta dess tänkta användares behov.

I planprogrammet fastställs att ett antal fornlämningar ska utelämnas från exploateringen och att skyltar ska sättas upp i syfte att bidra till ökad kunskap om fornlämningsmiljön (Åre kommun 2021). Detta läses som ett sätt för kommunen att stärka platsens identitet och skapa en tillhörighet mellan platsen och dess användare, vilket kan ses som en social värdering i enlighet med Thompsons (2000b) *The discourse of Amenity*.

Planprogrammet genomgår samråd med bland annat allmänheten och markägare för att ge dem möjlighet att uttrycka synpunkter på förslaget innan planerna genomförs (Åre kommun 2021), vilket i sin tur ger kommunen möjlighet att planera med hänsyn till de synpunkter som uttrycks. Enligt *The discourse of Consultation and Participation* krävs någon typ av dialog med platsens tänkta användare för att planeringen av platsen ska kunna möta deras behov (Thompson 2000b). Förutsatt att kommunen ämnar att försöka ta hänsyn till de åsikter som framförs kan samrådet hjälpa kommunen att planera för de behov som platsens faktiska användare har. Samrådet kan därmed sägas grunda sig i sociala värderingar.

I planprogrammet uttrycks en vilja att tillgängliggöra Rödkullen för en så bred målgrupp som möjligt. Detta görs bland annat genom att utveckla barnområdet i skidanläggningen samt genom att skapa tillgängliga och trygga gång- och cykelvägar och stärka kommunikationen mellan Rödkullen och Åre by (Åre kommun 2021). Därtill ska tillgängligheten till vandringsleder och cykelstråk säkerställas för att göra området attraktivt för besökare året om (ibid.). Att göra området attraktivt för en bred målgrupp och att öka områdets attraktivitet under fler årstider än vintern uttrycker en strävan efter att göra en så bra plats som möjligt för så många människor som möjligt, vilket enligt Thompson (2000b) är ett sätt att uttrycka sociala värderingar. Samtidigt skriver kommunen om de bostäder som byggs i området: "Utan några särskilda finansieringsmodeller eller statliga subventioner förväntas området inte kunna tillhandahålla bostäder som resurssvaga hushåll kan efterfråga, på grund av höga markpriser och komplicerade markförhållanden." (Åre kommun 2021:72). Detta skildrar en motsättning till viljan om att tillgängliggöra Rödkullen som besöksmål för en bred målgrupp. Det vittnar också om en ekonomisk begränsning från kommunens sida.

Ekonomiska intressen

Utvecklingen av den nya turistiska fjällbyn som föreslås i Rödkullens planprogram förväntas generera fler arbetstillfällen inom Åre kommun, framförallt inom de turistiska verksamheter som planeras, men också under utbyggnadsfasen av dem (Åre kommun 2021). Utöver turistiska bostäder och en utbyggnad av skidanläggningen planerar kommunen även för ett centrumområde med plats för

såväl kommersiell service som kontorsverksamheter, restauranger och caféer (ibid.). Kommunens förhoppning är att det ökade antalet besökare som de turistiska verksamheterna förväntas medföra ska göra Rödkullen till en attraktiv plats för olika företag att starta upp sin verksamhet på (ibid.), vilket i sin tur kan generera ytterligare arbetstillfällen. Att attrahera verksamheter som inte är kopplade till besöksnäringen har stor betydelse för kommunen, då det kan göra kommunen mindre beroende av turism och därmed skapa ett robustare samhälle (ibid.).

Att kommunen ämnar att skapa förutsättningar för fler arbetstillfällen kan dels tolkas som en social värdering då det tillgodoser behovet av arbete hos kommunens arbetstagare och ger ökade möjligheter för människor att bosätta sig i kommunen. En ökad turistnäring och ökade arbetstillfällen ger också ökade skatteintäkter för kommunen och i planprogrammet konstateras att projektet har potential att ge samhällsekonomiska vinster (Åre kommun 2021). Detta tyder på att de sociala värderingar som rör arbetstillfällena är nära sammankopplade med kommunens ekonomiska intresse. Utöver de sociala värderingar som identifierats som viktiga drivkrafter till exploateringen av Rödkullen ligger det alltså också i kommunens ekonomiska intresse att genomföra projektet.

6.1.3 Jämförelse av sociala värderingar

Det går att urskilja sociala värderingar i både miljömålet och planprogrammet. Det finns likheter i värderingarna eftersom både planprogrammet och miljömålet ämnar att bevara fjällarna som område för friluftsliv och båda ämnar bevara värdefulla kulturmiljöer. Likheten består alltså i att både miljömålet och planprogrammet ämnar att möta friluftsutövarnas behov. Både mål och planprogram innefattar alltså sociala värderingar i enlighet med *The discourse of Amenity*. Det finns även skillnader mellan planprogrammet och miljömålets sociala värderingar. En olikhet är att planprogrammet är inriktat på att främja trygghet och tillgänglighet i den bebyggda miljön, vilket inte nämns i miljömålet.

De sociala värderingar som identifierats i planprogrammet och berör ökat friluftsliv i form av ökad turism går att härleda till kommunens bakomliggande ekonomiska intressen. Detta med grund i att ett ökat antal besökare i kommunen även ökar chansen till ekonomisk tillväxt. De framträdande sociala värderingarna i miljömålet förhåller sig inte på samma sätt till ett ekonomiskt intresse. Däremot framhålls det i miljömålet att fjällens ställning som turistmål bidrar till arbetsmöjligheter och ekonomisk utveckling i fjällkommuner (Naturvårdsverket 2019), vilket indikerar att miljömålet förbehåller att det ekonomiska perspektivet kan påverka fjällens framtida utveckling. Det finns alltså utrymme för ekonomiska intressen i miljömålet, men miljömålet i sig innefattar inga ekonomiska intressen.

Varken *Storlagen fjällmiljö* eller Rödkullens planprogram värderar rennäringen ur ett socialt perspektiv. Miljökvalitetsmålets avsikt att bevara rennäringen på grund av dess ekologiska och estetiska värden medför dock att dess sociala värden kvarstår, till skillnad från i planprogrammet där renbetesmarker tas i anspråk.

6.2 Estetiska värderingar

Kommande stycken identifierar vilka estetiska värderingar är framträdande i miljömålet *Storlagen fjällmiljö* och Rödkullens planprogram samt hur dessa värderingar överensstämmer eller skiljer sig åt.

6.2.1 Estetiska värderingar i Storlagen fjällmiljö

I preciseringen *Fjällens miljö tillstånd* fastställs att fjällens “karaktär av betespräglad, storslaget landskap med vidsträckta sammanhängande områden” ska bevaras (Naturvårdsverket 2018a). Det storslagna landskapet med vidsträckta sammanhängande områden syftar till fjällens kalvfjällsområden med bergig topografi och öppna trädfria områden (Naturvårdsverket 2019). Då formuleringen anger att karaktären hos landskapet ska bevaras tolkas preciseringen som en vilja att bevara den befintliga landskapsbilden. Enligt *The discourse of Conservation* är en typ av estetisk värdering att bevara naturliga eller kulturellt påverkade landskap eftersom dess estetiska egenskaper är svåra att återskapa (Thompson 2000b). Denna del av miljömålet identifieras därför som en estetisk värdering.

Att gräsmarksområden utvecklats tillsammans med större betande däggdjur är etablerad kunskap inom ekologin och flera forskare menar att kalvfjället är ett av renen starkt betespräglad landskap (Naturvårdsverket 2019). Renbetet är därmed en viktig förutsättning för att kalvfjällsområdena ska hållas öppna och således även en förutsättning för bibehållandet av den befintliga landskapsbilden. I preciseringen *Fjällens miljö tillstånd* uppges som tidigare nämnt att fjällens värden för rennäringen ska bevaras (Naturvårdsverket 2018a). På grund av att renen förutsätter bevarandet av landskapsbilden läses detta bland annat som en estetisk värdering.

6.2.2 Estetiska värderingar i Rödkullens planprogram

Planprogrammet ämnar att bevara landskapsbilden genom att minska exploaterings påverkan på omkringliggande landskap och anpassa bebyggelsen till topografin (Åre kommun 2021), vilket tolkas grunda sig i estetiska värderingar. Kommunen har låtit göra en landskapsanalys som utvärderat hur känsligt området är för en förändring av landskapsbilden (ibid.). Enligt analysen är centrumområdet, som i nuläget redan är bebyggt, minst känsligt för påverkan och högst och tätast

bebyggelse föreslås därför där (ibid.). Den norra delen av planområdet anses vara mest känslig för förändring av landskapsbilden och föreslås därför bebyggas med lägre och mer småskalig bebyggelse (ibid.). Sammantaget anger kommunen i planprogrammet att den nya bebyggelsen i området ska anpassas efter befintlig topografi och att de ingrepp som ska göras bör göras med hänsyn till landskapets befintliga potential, för att minska exploateringens negativa inverkan på landskapsbilden (ibid.). Den nya bebyggelsen ska stärka platsens identitet genom att husens höjd, färg och form ska anpassas till omkringliggande landskap (ibid.). Där ingreppen är omfattande och riskerar att påverka landskapsbilden negativt ska träd bevaras runt bebyggelsen i ett avskärmt syfte och för att bevara befintliga siktlinjer ska skogen sparas i strategiska lägen (ibid.). Åre kommun väljer alltså att integrera de mänskligt byggda elementen för att mildra de potentiellt negativa konsekvenserna dessa kan medföra på landskapsbilden. Att anpassa ny bebyggelse till den befintliga miljön är en estetisk värdering sammanfallande med *The discourse of Accommodation* (Thompson 2000). I det här fallet ses landskapet i sig ha ett högt estetiskt värde och ska därför bevaras i den utsträckning det är möjligt.

6.2.3 Jämförelse av estetiska värderingar

I både Rödkullens planprogram och *Storslagen fjällmiljö* poängteras landskapets potential och vikten av att upprätthålla den nuvarande landskapsbilden. I planprogrammet innebär detta att den påverkan på landskapsbilden som exploateringen medför ska mildras genom att integrera den nya bebyggelsen i den befintliga landskapsbilden. Det sätt att bevara landskapets estetiska värden som framförs i planprogrammet går i linje med de värderingar som förekommer inom *The discourse of Accommodation*. I miljö kvalitetsmålet fastställs att landskapets karaktär ska bevaras vilket överensstämmer med de värderingar som finns i *The discourse of Conservation*. Både planprogrammet och målet har alltså estetiska värderingar som ämnar att bevara landskapsbilden men på vilket sätt bevarandet ska ske skiljer sig åt, vilket framgår av att de relateras till olika estetiska diskurser. En annan betydande skillnad inom de estetiska värderingarna är att i *Storslagen fjällmiljö* anses rennäringen vara en viktig faktor för bevarandet av fjällmiljöns öppna landskap och således för bevarandet av landskapsbilden, medan exploateringsprojektet tar renbetesmarker i anspråk till förmån för ny bebyggelse.

6.3 Ekologiska värderingar

Kommande stycken identifierar vilka ekologiska värderingar är framträdande i miljömålet *Storslagen fjällmiljö* och Rödkullens planprogram samt hur dessa värderingar överensstämmer eller skiljer sig åt.

6.3.1 Ekologiska värderingar i Storslagen fjällmiljö

Eftersom miljömålet *Storslagen fjällmiljö* är framtaget för att vägleda den svenska klimatpolitiken går det att utläsa flertalet ekologiska värderingar i beskrivningarna av målet och dess preciseringar. De värderingar som identifierats är i samklang med de värderingar som lyfts i *The discourse of Sustainability* och *The discourse of Health/Integrity*.

I preciseringen *Fjällens miljö tillstånd* fastställs att fjällens värden för rennäringen ska bevaras (Naturvårdsverket 2018a). Utöver att ha ett socialt och ett estetiskt värde, som nämnts i de två föregående delkapitlen, har rennäringen också en viktig ekologisk funktion i fjällens ekosystem då den bidrar till att bibehålla det öppna landskapet och skapar förutsättningar för livsmiljöer i fjällen (Naturvårdsverket 2019).

Rennäringen värdesätts i målet på grund av dess förmåga att upprätthålla fjällens ekosystem, dess gynnsamma påverkan på den biologiska mångfalden samt för att den bidrar till att motverka igenväxningen. Detta tolkas som en ekologisk värdering i överensstämmelse med *The discourse of Health/Integrity* eftersom den handlar om att värdesätta de ekosystem som finns i landskapet (Thompson 2000b). Bevarandet av rennäringen platsar också i *The discourse of Sustainability* då renbetet kan bidra till att motverka det framtida problemet av en stigande trädgräns till följd av en stigande temperatur (Naturvårdsverket uå b), ett problem som berör fler generationer än den nuvarande.

Fyra av miljömålets åtta preciseringar handlar om att upprätthålla hälsosamma fjälleskosystem (Naturvårdsverket 2018a), vilket enligt Thompsons (2000b) *The discourse of Health/Integrity* tyder på ekologiska värderingar. De fyra preciseringarna handlar bland annat om att bibehålla gynnsam bevarandestatus hos fjällarter, samt att möjliggöra för hotade arter och livsmiljöer att återhämta sig (Naturvårdsverket 2018a). I preciseringarna *Främmande arter och genotyper* samt *Genetiskt modifierade organismer* fastställs att varken nya arter eller genmodifierade organismer bör introduceras i fjällmiljöer på grund av att de utgör ett hot mot den biologiska mångfalden (ibid.). De fyra preciseringarna uppvisar tydligt att målets avsikt är att bevara fjällens ekosystem och dessa ekologiska värderingar platsar därmed i *The discourse of Health/Integrity*. Preciseringarna har också likheter med de värderingar som framförs i *The discourse of Sustainability* eftersom de ämnar att stärka ekosystemen på sikt och därmed säkerställa dess funktion för kommande generationer.

En av miljömålets preciseringar handlar om att bevara fjällens ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster betecknas de produkter och tjänster som ekosystemen kan bidra med till förmån för människans välfärd och välmående (Tranvik 2022).

Ekosystemtjänster delas in i kategorierna försörjande, kulturella, reglerande och upprätthållande (ibid.). Några utav de ekosystemtjänster som finns i fjällmiljöerna är livsmedel från vilda djur och växter, såsom älg, fisk, bär och svamp, skogsbestånd som hämmar laviner samt friluftslivsmöjligheter (Naturvårdsverket 2019). Att identifiera ekosystemtjänster är ett sätt att framhäva på vilka sätt människan är beroende av fungerande ekosystem och genom att bevara dessa ekosystemtjänster kan framtida generationers välfärd och välmående påverkas positivt (Tranvik 2022). Med anledning av att bevarandet av ekosystemtjänsterna är ett sätt att främja ekosystemens funktion på sikt tolkas det som en ekologisk värdering enligt *The discourse of Sustainability*. På grund av att ekosystemtjänsterna kategoriseras utifrån vad de kan bidra med till människan, och alltså uppfyller vissa av människans behov, kan bevarandet av dem även läsas som en social värdering.

6.3.2 Ekologiska värderingar i Rödkullens planprogram

I planprogrammet anges att exploateringen av Rödkullen ska anpassas efter landskapets naturliga förutsättningar så att områden med höga naturvärden inte påverkas negativt (Åre kommun 2021). Stora delar av programområdet är idag oexploaterade, när dessa tas i anspråk för exploatering riskerar viktiga naturmiljöer och biotoper och dess biologiska mångfald att försvinna (ibid.). För att minska sådana risker planerar kommunen för en sammanhållen bebyggelse och ett bevarande av viktiga gröna stråk som motverkar fragmenteringen i landskapet och skapar förutsättningar för fortsatt spridning av arter och bevarad biologisk mångfald (ibid.). Genom att anpassa bebyggelsen efter platsens naturliga förutsättningar ökar man möjligheterna att spara vegetationen i området och nya ingrepp i naturområden kan minimeras (ibid.). I planprogrammet framgår även att delar av området planläggs som naturmark för att på sikt skapa förutsättningar för höga naturvärden i området (ibid.). Att bevara Rödkullens ekologiska värde genom att integrera bebyggelsen i landskapet visar på ekologiska värderingar i enlighet med Thompsons (2000b) *The discourse of Harmonisation* som handlar om att föra samman mänskliga och ekologiska intressen.

De ekologiska värderingarna är också framträdande i kommunens ambitioner om att bevara viktiga ekosystem och ekosystemtjänster. Dels framgår det i planprogrammet att kommunen planerar för en grön infrastruktur som bland annat innebär ett bevarande av gröna stråk mellan bebyggelsen för att bibehålla konnektiviteten mellan olika habitat (Åre kommun 2021). Kommunen anger också att naturmarker i största möjliga mån ska bevaras och att den vegetation som bidrar till biologisk mångfald och som påverkas negativt av exploateringen ska återplanteras (ibid.). Fortsatt anger kommunen att de nyplanterade växterna ska vara av samma arter som den befintliga vegetationen består av, detta för att skapa

goda spridningsförutsättningar för arter i närområdet, samt för att minska risken för att föra in invasiva arter i området. Genom att ta hänsyn till naturens egenvärde visar kommunen på en ekologisk värdering som liknar de värderingar som förs fram i Thompsons (2000b) *Discourse of Health/Integrity*.

Utöver naturens egenvärde framhåller kommunen även att områden med höga naturvärden fyller en viktig funktion som ekosystemtjänster vilka därför bör bevaras (Åre kommun 2021). Exempelvis anger kommunen att våtmarker i största möjliga mån bör bevaras på grund av deras förmåga att omhänderta dagvatten och att vegetationen i området bland annat är viktig för klimatregering (ibid.). Kommunens arbete med att bevara viktiga ekosystemtjänster visar på en ekologisk värdering i enlighet med Thompsons (2000b) *Discourse of Sustainability* då det är ett sätt att säkerställa att ekosystemtjänsterna är bevarade för framtida nyttjande.

Kommunens målsättning om att minska koldioxidutsläppen genom att planera för fler gång- och cykelvägar, visar också på en ekologisk värdering i enlighet med Thompsons (2000b) *Discourse of Sustainability* eftersom det syftar till en långsiktig ekologisk planering.

6.3.3 Jämförelse av ekologiska värderingar

Det finns ekologiska värderingar i både miljömålet och planprogrammet, men hur de tar sig i uttryck skiljer sig något. En övergripande skillnad mellan miljömålet *Storlagen fjällmiljö* och Rödkullens planprogram är att miljömålet anger exploatering som ett av de största hoten mot fjällens ekologiska funktion (Naturvårdsverket 2021a) och utgångspunkten i planprogrammet är att exploatera Rödkulleområdet. Detta innebär att de ekologiska värderingar som är framträdande i planprogrammet syftar till att minska de negativa effekter exploateringen medför, i motsats till i miljömålet där de ekologiska värderingarna handlar om att bevara naturmiljöer och ekosystem i sin helhet. Denna skillnad i förhållningssätt vad gäller ekologiska värderingar framgår också av att värderingarna går att relatera till olika ekologiska diskurser. Miljömålets ekologiska värderingar som handlar om att säkerställa fjällens ekosystem är samstämmiga med *The discourse of Health/Integrity*. Planprogrammets ekologiska värderingar syftar till att integrera bevarandet av viktiga ekologiska funktioner med den nya bebyggelsen, vilket gör den samstämmig med *The discourse of Harmonisation*. En tydlig likhet framgår av hur både mål och planprogram förhåller sig till främmande arter.

Den största skillnaden inom miljömålets och planprogrammets ekologiska värderingar synliggörs av skillnaden i förhållningssätt till fortsatt rennärning. Miljömålet värderar rennärningen högt med anledning av dess viktiga ekologiska funktion och ser fortsatt renbete som en förutsättning för att bevara de livsmiljöer

som det betespräglade landskapet utgör (Naturvårdsverket 2021a). Den exploatering som föreslås i Rödkullens planprogram tar renbetesmarker i anspråk, vilket indikerar att rennäringens ekologiska värde inte beaktas på samma sätt som det gör i miljömålet. Kommunen konstaterar att exploateringen kommer ha negativ inverkan på rennäringen, men bedömer att den nuvarande markanvändningen redan stör renarnas betesro och att exploateringen därför inte medför så stora skillnader som den gjort om området varit helt opåverkat (Åre kommun 2021), vilket tyder på att bevarandet av rennäringen är lågt prioriterat i planprogrammet.

7. Diskussion

Utgångspunkten i detta arbete är att exploateringsprojekt i Sverige bör förhålla sig till de 16 miljö kvalitetsmålen, eftersom de syftar till att leda samhällets arbete mot en hållbar utveckling. Att jämföra vilka värderingar som är mest framträdande i kommunala planeringsdokument med de värderingar som är mest framträdande i miljö kvalitetsmålen kan således göra nytta då det synliggör vilka prioriteringar som görs och hur dessa prioriteringar förhåller sig till miljö kvalitetsmålen. Det är relevant eftersom det möjliggör att, tidigt i planeringsskeden, uppmärksamma sådant som inte bidrar till att uppfylla miljömålen. Att applicera denna typ av jämförelse på motsvarande planeringsdokument i andra exploateringsprojekt än det som tas upp i detta arbete kan således vara ett verktyg för att utläsa huruvida Sveriges kommunala planering går i enlighet med Sveriges miljö kvalitetsmål.

Det finns inga givna värderingar, för att identifiera värderingar krävs därför en kategorisering och ett ramverk av dessa. I detta arbete används Ian Thompsons kategorisering av värderingar som styr planering och gestaltning, men en liknande jämförelse skulle kunna göras med andra värderingskategorier som grund. Thompsons värderingskategorier med dess tillhörande diskurser erbjuder ett brett underlag för granskning av projekt inom landskapsarkitektur. Diskurserna visar på olika aspekter inom sociala, ekologiska och estetiska värderingar vilket synliggör hur väl en plats planerats för både människor och natur. Värderingskategorierna utgör därmed ett gediget underlag för analys när det kommer till plats, natur och mänsklig närvaro. Oavsett vilka värderingskategorier som används är det nödvändigt att ta hänsyn till sådant som oundvikligen påverkar vilka värderingar som är mest framträdande i ett projekt. Exempelvis är ett ekonomiskt perspektiv oundvikligt att frånga i kommunala planeringsdokument eftersom en kommuns fysiska planering drivs såväl som begränsas av ekonomiska aspekter. Thompsons värderingskategorier, tillsammans med det ekonomiska perspektivet, gav oss möjlighet att skapa helhetsbild av vilka värderingar som fanns i miljömålet respektive planprogrammet och gav oss därmed en utgångspunkt för en jämförelse av dessa.

Resultatet av denna jämförelse visar på flera likheter i hur fjällmiljön värderas i miljömålet *Storslagen fjällmiljö* respektive Rödkullens planprogram, men också på

väsentliga skillnader. Planprogrammet kan komma att bidra till uppfyllandet av vissa delmål inom *Storlagen fjällmiljö* då en del av värderingarna inom mål och planprogram syftar till samma sak. Dessa likheter går främst att utläsa i de sociala värderingarna kopplade till att bevara fjällen som område för friluftsliv, eftersom planprogrammet kommer öka tillgången på främst skidåkning men också vandring i närområdet. Det finns även ekologiska värderingar i planprogrammet vilka stundom överensstämmer med målet och således kan bidra till uppfyllandet av det. Dessa framgår främst genom planprogrammets vilja att bevara biologisk mångfald, naturvärden och ekosystemtjänster, samt viljan att motverka införandet av invasiva arter. En annan likhet återfinns inom de estetiska värderingarna kopplade till bevarandet av landskapsbilden. Även om exploateringen av Rödkullen kommer att utgöra en förändring av landskapsbilden så värdesätts bevarandet av den på liknande sätt som i miljömålet.

Inom dessa likheter finns dock en betydande skillnad i hur man förhåller sig till bevarandet av fjällmiljön som är genomgående i hela planprogrammet och i hela miljömålet. Miljömålet tar ställning för bevarandet av fjällmiljön och nämner exploatering som ett hot mot dess framtida bevarande. Planprogrammet å andra sidan tar också ställning för bevarandet av såväl landskapsbild som natur- och kulturvärden men ämnar också att exploatera området och därmed inte bevara området i sin helhet. Ett exempel på denna skiljaktighet framkommer inom de ekologiska värderingarna där planprogrammet ämnar att bevara viktiga naturvärden genom att kompensera för förluster eller genom att minska negativa effekter på ekosystemen och miljömålet uteslutande syftar till att bevara fjällens befintliga naturvärden och ekosystem. Skillnaden i hur man förhåller sig till bevarandet av miljön tydliggörs genom att de tillhör olika av Thompsons ekologiska diskurser. Planprogrammets ekologiska värderingar relaterar till *The discourse of Harmonisation* och miljömålets till *The discourse of Health/Integrity* (se 6.3.3 Jämförelse av ekologiska värderingar). Dessa olika förhållningssätt kan också ses som uttryck för antropocentriska och ekocentriska synsätt där planprogrammet tar en antropocentrisk ställning och sätter det mänskliga intresset över ekologiska intressen (se 3.2.4 Ekologiska värderingar). Detta visar sig bland annat genom kommunens vilja att exploatera miljön men ändå spara dess viktiga ekologiska funktioner i den mån det är möjligt. Exploateringen kan således ses som ett sätt att utforma naturmiljön utefter människans behov. Miljömålet närmar sig istället ett ekocentriskt synsätt då de sätter ekosystemens hälsa i fokus. Även om miljömålet uppmuntrar till mänsklig närvaro genom att värdesätta möjligheter till friluftsliv i fjällområdet innebär värderingarna att människan ska kunna nyttja naturmiljön utan att behöva göra ingrepp i den.

Den mest betydande skillnaden mellan miljömålet och planprogrammet är dess olika förhållningssätt till rennäringen. I miljömålet framhålls rennäringen som

avgörande för fjällens hållbara utveckling. Motivet till att bevara rennärningen går att härleda till både ekologiska och estetiska värderingar då det beskrivs ha en betydelse för bevarandet av såväl landskapsbild och ekosystem som naturvärden. Ingen utav av dessa aspekter lyfts i planprogrammet, istället framgår att exploateringen av Rödkullen sker på vinterbetesmarker, vilket kommer försvåra för fortsatt rennärning i området och således missgynna fjällens framtida utveckling. I planprogrammet anger kommunen att renarnas betesro redan är störd på grund av den befintliga turistverksamheten och bedömer att exploateringens konsekvenser därmed blir något mindre än om området varit helt opåverkat. Detta läses som kommunens motivering till att inte bevara rennärningen. Miljömålet däremot menar att förutsättningarna för renskötsel bör bevaras. Kommunen menar alltså att eftersom betesron redan är dålig gör det inte så stor skillnad om den blir sämre. Med anledning av att skogsområden som lämpar sig för vinterbete är den begränsande faktorn för renantalet (se 5.2 Rennärning), och således den begränsande faktorn för hur mycket rennärning som kan bedrivas i ett område, menar vi att bevarandet av befintliga vinterbetesmarker är desto viktigare. Att kommunen inte resonerar på det sättet visar tydligt på att rennärningen och bevarandet av viktiga vinterbetesmarker inte prioriteras av kommunen. Dessa skiljaktigheter antas ha en betydande roll i huruvida planprogrammet kommer kunna bidra till uppfyllandet av målet *Storslagen fjällmiljö*.

Åre kommuns planering av Rödkullen styrs inte enbart av bakomliggande sociala, estetiska och ekologiska värderingar, utan även av ekonomiska intressen och begränsningar. Då kommunen är beroende av inkomster och tillväxt måste den förhålla sig till detta i sin planering (se 5.4 Kommunal planering och finansiering). Miljömålet behöver inte förhålla sig till det ekonomiska perspektivet i samma uträkning som kommunen, det ter sig därför naturligt att värderingarna i målet och planprogrammet ser olika ut. Det innebär också att de delmål som satts upp i miljömålet inte med nödvändighet är ekonomiskt gynnsamma för kommunen. Detta medför att den ekonomiska aspekten kan begränsa kommunens möjlighet att uppfylla miljömålet eftersom kommunen måste planera för de värden som också främjar en ekonomisk tillväxt och bidrar till kommunens finansiering.

Det ekonomiska perspektivet kan således vara en orsak till varför vissa saker prioriteras eller inte prioriteras i planprogrammet. Exempelvis kan det ekonomiska perspektivet vara en anledning till att sociala värderingar kopplade till den turistiska utvecklingen är högt prioriterade i projektet. Detta på grund av att den turistiska utvecklingen, utöver att skapa sociala värden, också kan generera en ekonomisk tillväxt. På samma sätt kan det ekonomiska perspektivet vara en anledning till att rennärningen inte prioriteras, trots de sociala, estetiska och ekologiska värden som den kan bidra med. Rennärningen ger inga stora inkomster till kommunen, särskilt inte i jämförelse med besöksnäringen som är Åre kommuns största inkomstkälla.

Med detta sagt behöver bortprioriteringen av rennäringen inte nödvändigtvis innebära att det inom kommunen inte finns någon vilja att bevara näringen, att den prioriteras lägre än den turistiska utvecklingen går dock att konstatera. Huruvida det från kommunens sida finns en önskan om att kunna göra annorlunda framgår inte i planprogrammet. Vår tolkning är att den turistiska utvecklingen delvis prioriteras på grund av kommunens ekonomiska intresse och att rennäringen nedprioriteras av samma anledning.

Rödkullens planprogram har alltså potential att bidra till vissa av miljömålets preciseringar men utan att gynna rennäringen kan planprogrammet inte förväntas uppfylla majoriteten av de mål som satts upp i *Storlagen fjällmiljö*.

Referenslista

- Alvesson M., Skoldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Andra upplagan, Lund: Studentlitteratur AB
- Bjärstig, T., Zachrisson, A., Svensson, J. & Thellbro, C. (2018). *Grön översiktsplanering i fjäll- och fjällnära landskap* (6811). Stockholm: Naturvårdsverket
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1606837/FULLTEXT01.pdf>
- Boverket (2020a). *Kommunalt planmonopol*. <https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/kommunens-verktyg/kommunalt-planmonopol/> [2022-02-09]
- Boverket (2020b). *Natur- och kulturvärden*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/hansyn/natur--och-kulturvarden/> [2022-03-02]
- Eide, W. (2022). *Hur mår fjällen?* SLU Artdatabanken
<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/naturtyper/fjall/hur-mar-fjallen/>
[2022-03-16]
- Kivinen, S., Berg, A., Moen, J., Östlund, L. & Olofsson, J. (2011). Forest Fragmentation and Landscape Transformation in a Reindeer Husbandry Area in Sweden. *Environmental management*. 49, 295-304.
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s00267-011-9788-z.pdf>
- Kumpula, J., Colpaert, A. & Anttonen, M. (2007). Does forest harvesting and linear infrastructure change the usability value of pastureland for semi-domesticated reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*)? *Annales Zoologici Fennici*. 44 (3), 161-178. <https://www.jstor.org/stable/23736729>
- Nationalencyklopedin (uå). *Antropocentrisk*.
<http://www.ne.se/upplagsverk/ordbok/svensk/antropocentrisk> [2022-03-17]
- Naturvårdsverket (uå a). *Om oss*. <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/om-naturvardsverket/> [2022-02-22]
- Naturvårdsverket (2018b). *Preciseringar av God bebyggd miljö*.
<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/preciseringar-av-god-bebyggd-miljo/> [2022-03-01]
- Naturvårdsverket (2018a). *Preciseringar av Storslagen fjällmiljö*.
<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/storslagen-fjallmiljo/preciseringar-av-storslagen-fjallmiljo/> [2022-01-19]
- Naturvårdsverket (2021a). *Storslagen fjällmiljö*.
<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/storslagen-fjallmiljo/> [2022-01-19]
- Naturvårdsverket (2017). *Storslagen fjällmiljö - saker kommuner kan göra*.
<https://www.sverigesmiljomal.se/stod-och-rad-i-miljoarbetet/storslagen-fjallmiljo---saker-kommuner-kan-gora/> [2022-01-19]

- Naturvårdsverket (2019). *Storlagen fjällmiljö: Underlag till den fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019*. (6872). Stockholm: Naturvårdsverket.
<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/6800/storlagen-fjallmiljo/>
- Naturvårdsverket (2020). *Så fungerar arbetet med Sveriges miljömål*.
<https://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/>
[2022-01-20]
- Naturvårdsverket (2021b). *Säker strålmiljö*.
<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/saker-stralmiljo/> [2022-03-20]
- Naturvårdsverket (uå b). *Täckning av fjällvegetation*.
<https://www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/storlagen-fjallmiljo/fjallvegetation/> [2022-03-06]
- Olofsson, J., Sundqvist, M., Moen, J. & Björk, R. (2015). *Vad karaktäriserar ett betespräglat landskap?* (0000). Umeå: Naturvårdsverket.
<https://www.storlagnafjall.se/siteassets/publikationer/betespraglat-landskap.pdf>
- Regeringskansliet (2021). *Kommunal ekonomi*. <https://www.regeringen.se/regeringspolitik/kommuner-och-regioner/kommunal-ekonomi/> [2022-02-24]
- Sametinget (2020). *Får bara samer äga renar?* <https://www.sametinget.se/123060>
[2022-03-04]
- Sametinget (2021). *Renen som kulturarv*. <https://www.sametinget.se/1030> [2022-03-04]
- Sametinget (2016). *Storlagen fjällmiljö*. <https://www.sametinget.se/88889> [2022-03-04]
- Håkansson, M (red). (2000). *Skogsencyklopedin: [8400 artiklar och ordförklaringar]*. Stockholm: Sveriges skogsvårdsförbund.
- Thompson, I. (2000b). Aesthetic, Social and Ecological Values in Landscape Architecture: A Discourse Analysis. *Ethics, Place & Environment*. 3 (3), 269-287. <https://doi.org/10.1080/713665888>
- Thompson, I. (2000c). *Ecology, community, and delight: sources of values in landscape architecture*. London: E & FN Spon
- Thompson, I. (2000a). Sources of Values in the Environmental Design Professions: The Case of Landscape Architecture. *Ethics, Place & Environment*. 3 (2), 203-219. <https://doi.org/10.1080/713665903>
- Thor, G. (2022). *Lavar i naturvården*. SLU Artdatabanken
<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/arter/organismgrupper/lavar/lavar-i-naturvarden/> [2022-03-16]
- Tranvik, L. (2022). *Vad är ekosystemtjänster?* SLU Artdatabanken.
<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/biologisk-mangfald/vad-ar-ekosystemtjanster/> [2022-03-16]
- Åre kommun (2021). *Planprogram för Rödkullen*. Åre: Samhällsbyggnadskontoret & kommunledningskontoret.
<https://are.se/dokument/byggabo/planerpagang/planprogram-rodkullen/6306-planprogram-for-rodkullen-samradshandling-2021-06-15-rev>
- Åre kommun (2017) *Kommuntäckande översiktsplan*. Åre: Kommunstyrelsen & kommunfullmäktige. <https://are.se/dokument/byggabo/3578-kommuntaeckande-ooversiktsplan>

Tack

Tack till vår handledare Malin Eriksson, samt våra grupphandledningsmedlemmar Emma Nygren, Kerstin Lindberg, Felizia Lindqvist och Fina Johansson för råd och tips under arbetets gång. Vi vill även rikta ett stort tack till varandra för väl genomfört samarbete.

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.